

DOĞU KUDÜS'TE İSRAİL YAYILMACILIĞI: ŞEYH CERRAH ÖRNEĞİ

GÖKHAN BATU

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Şeyh Cerrah'ta yaşanan gerginliğin, İsrail'in Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı sistematik bir şekilde Araplardan arındırma ve Yahudileştirme çabalarının bir uzantısı ve çok boyutlu ve karmaşık sebep ve sonuçları olduğunu değerlendirmek mümkündür.

”

İsrail polisinin barikatlar koymak suretiyle Filistinlilerin geleneksel olarak her Ramazan, Kudüs Eskişehir'in Şam Kapısı'nın önündeki merdivenlerde iftarını açmasına mâni olmasıyla beraber nisan ayında Filistinliler ve Radikal Yahudiler arasında irili ufaklı çatışmalar başlamıştır. Mayıs ayının ilk haftası itibarıyla da Doğu Kudüs'teki Şeyh Cerrah Mahallesi'nde evlerinden çıkarılmak istenen Filistinlilerin direnişi ve bölgeye gelerek kameralar önünde bu gruplara hakaret ve tehditte bulunan Itamar Ben Gvir, Bezalel Smotrich ve Kudüs Belediye Başkan Yardımcısı Aryeh King başta olmak üzere radikal siyasilerin desteklediği grupların ve bizzat bu siyasilerin de dâhil olduğu taciz ve

provokasyonları sonrası başlayan gerginlikler, devamındaki gelişmelerle uluslararası toplumun dikkatini bir kez daha bölgeye çeken çatışmaların fitilini ateşlemiştir. Şeyh Cerrah'ta yaşanan gerginliğin, İsrail'in Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı sistematik bir şekilde Araplardan arındırma ve Yahudileştirme çabalarının bir uzantısı ve çok boyutlu ve karmaşık sebep ve sonuçları olduğunu değerlendirmek mümkündür.

İSRAİL, DEMOGRAFI VE GÜVENLİK

Filistin'e ilk Yahudi göçlerinden İsrail'in kuruluşuna kadar geçen süreçte demografi ve kimlik bölgede her zaman hayati meseleler olmuş, barış görüşmelerini ve anlaşmaları doğrudan

etkilemiştir. Bunun başat rolünün izlerine, Taksim Planı'ndan, sözde Yüzyılın Planı'na, güvenlik duvarının güzergâhının ortaya koyduğu demografik tablodan doğum oranları konusunda İsrail'in hassasiyetine kadar rastlamak mümkündür. Süreç boyunca, öncelikle Filistin topraklarında demografinin dengelenmesi, sonrasında ise sistematik olarak bu dengenin Yahudiler lehine bozulması ve bu minvalde konsolidasyonunun amaçlandığı görülmektedir.

Tarihsel perspektiften bakıldığında da bunu doğrulamak mümkündür. 1850-60'lı yıllardan itibaren az sayıda ve düzensiz olarak başlayan Filistin'e Yahudi göçleri, 1882 yılındaki ilk büyük dalga I. Aliyah ile ilk kapsamlı göç hareketliliğine sahne olmuştur. 1904'te başlayan II. Aliyah ise hem çok daha organize hem de göç eden kitlenin ideolojik motivasyonunun çok daha fazla olduğu bir süreç olmakla birlikte Kudüs Mutasarrıflığında ve Filistin'in genelinde düzeni bozucu etkileri seyredilmiş-

tir. Manda döneminde ise Balfour Deklarasyonu'ndan II. Dünya Savaşı'na kadar çok ciddi göçler meydana gelmiştir. V. Aliyah'ın sonuna kadar, kayda değer bir kısmı yeraltı organizasyonları aracılığıyla 400 bin civarı Yahudi'nin Filistin'e göç ettiği tahmin edilmektedir.

En bilineni "Dalet Planı" olmak üzere Taksim Planı'nda Yahudilere ayrılmış olan bölgelerin, Arap nüfusunun itilerek mümkün olduğunca genişletilmesi amacıyla gerçekleştirilen saldırılar ve yine İrgun ve Stern Gang gibi terörist grupların saldırıları aracılığıyla çok sayıda Filistinli, topraklarını bırakarak göç etmek zorunda kalmıştır. 1948 Nisan ayında İrgun tarafından gerçekleştirilen "Deyr Yasin Katliamı"nda Filistinli sivillerin yaşadıkları bölgeleri terk etmesine neden olmuş, 1948 Savaşı sırasında ve sonrasında Hayfa ve Taberiye gibi kentlerin Filistinli nüfusu da benzer bir akıbetin korkusuyla ciddi oranda azalmıştır. Hatta buralarda Haganah'ya bağlı birlikler Araplara ait evleri de tahrip ederek geri dönmelerinin önüne geçerken,

aynı zamanda, şehrin "doğulu" ve Arap görüntüsüne de son vermeye çalışmışlardır. Bu uygulamalardan Mizrahilerin mülkleri dahi nasibini almıştır. 1948-53 arası dönemdeki göçler sonrasında İsrail'de ilk defa Yahudi çoğunluk elde edilmiştir. Ancak bütün süreç boyunca Araplara nazaran Yahudi ailelerdeki doğum oranlarının düşük olması Yahudi çoğunluğun muhafazası adına sorun olarak görülmüştür.

1930'lar itibarıyla "Arapların Yahudi devletini zayıflatma ihtimali" Yişuv liderlerinde bunların Filistin toprakları dışına "transferini" gündeme getirmiştir. İsrail'in kuruluşundan sonra ülke içinde kalan Araplar ve 1967 Savaşı'nı müteakip İsrail'in işgal ettiği Doğu Kudüs ve Batı Şeria'daki Arap nüfus demografik kaygıları şiddetlendiren unsurlar olmuşlardır. Buradaki Arap nüfusun durumuna ilişkin tartışmalar daima İsrail'in demografi temelli güvenlik çekinceleri ve ülkenin Yahudi karakterine ilişkin hassasiyeti odağında ilerlemiştir. Bu doğrultuda söz konusu alanlarda kurulan yerleşimlerin

mantığını anlamlandırmak daha mümkünken, İsrail içindeki Arap yoğunluklu şehirlerin etrafındaki kentleşmelerde dahi belirli bir stratejinin uygulandığı ifade edilebilir. 2000 yılında, dönemin Savunma Bakanı Ehud Barak'ın da dediği gibi demografi, İsrail ve ülkenin kimliği için varoluşsal bir sorun olarak görülmeye devam edilmektedir. Şeyh Cerrah olayları sonrası bu endişenin daha da artacağı ifade edilebilir.

İSRAİL İŞGALİNİN ANATOMİSİ

İsrail, 1967 Savaşı ile ele geçirdiği Batı Şeria sınırları içerisindeki 70 bin dönümlük araziye, uluslararası hukuka aykırı şekilde işgal altında tuttuğu Kudüs sınırlarına dâhil etmiş ve bunu yaparken kutsal alanların İsrail kontrolüne girmesi, Kudüs'te Yahudi nüfus çoğunluğunun sağlanması ve şehrin savunulmasının kolaylaştırılması gibi hususları gözetmiştir. Bu kapsamda periferideki Arap kasabalarına girip çıkan, bunları bölen ve bölge halklarının hareket özgürlüğünü kısıtlayacak şekilde daha geniş ve yapay bir sınır elde edilmiştir. Kudüs sınırları içerisinde kalan 28 köyde yaşayan Filistinlilere, İsrail'in "yabancılara" sağlanan kalıcı oturma hakkı verilmiştir. Bunların sağlık ve çalışma gibi imkânları mevcutken, yaşadıkları şehrin belediye seçimlerinde dahi oy hakları bulunmamakta, İsrail'in diğer bölgelerinde bulunan aileleriyle bir araya gelmeleri önlenmektedir. Burada önemli bir ayrıntı ise savaşlarla el değiştiren topraklara istinaden Yahudi ve Filistinliler için farklı yasaların, daima İsrail ve Yahudiler lehine uygulanmasıdır.

“İsrail, kutsal bölgeler başta olmak üzere Kudüs'ün genelinde nüfuzunu korumak ve buraların “Yahudi kalmasını” sağlamak için nüfusu Yahudi olan 3 kuşağın oluşturulmasını kapsayan bir strateji uygulamaktadır.”

ŞEYH CERRAH'IN ÖNEMİ: KUDÜS'ÜN MUHAFAZASI İÇİN “YAHUDİ KUŞAKLARI”

Avocats Sans Frontières'in, Şeyh Cerrah'ta 2011 tarihli raporunda ifade edilen ayrıntılar, mahallede yaşanan olayların hukuki durumunu ve Filistinlilerin uğradığı haksızlıkları ortaya koymaktadır. Burada yerleşimci faaliyetlerin uygulayıcısı, İsrail hükümeti, Kudüs Belediyesi ve radikal sivil yerleşimci oluşumlar ve bireylerdir. Filistinlilerin evlerine yapacakları tamirat ve geliştirmelere bunlar tarafından

mâni olunmakta ve demografinin Yahudiler lehine değişmesine gayret edilmektedir. Bu durum IV. Cenevre Sözleşmesi'nin ihlali anlamına gelmekteyken, Doğu Kudüs'te işgalci durumunda olan İsrail'in, burada kendi kanunlarını uygulamasının uluslararası hukuken açıkça ihlali olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nihayeten İsrail'in buradaki iddiası olan ve kendi mahkemelerinden çıkan kararlar doğrultusunda meselenin “basit bir mülkiyet meselesi” olduğuna yönelik ifadeler temelsizdir. Dahası, örneğin İsrail kolluk kuvvetleri tarafından boşaltılan evlerin akıbetine bakıldığında, bunların dakikalar içerisinde yerleşimciler tarafından doldurulduğu, mahkemeden aksi bir karar çıktığında ise yasal yaptırımların bunlara uygulanmadığı görülmektedir.

Crisis Group'un Aralık 2012 tarihli raporunun, İsrail'in Filistinlilerin topraklarına el koyarken benimsediği stratejisi ve Şeyh Cerrah'ın, bu stratejiye dair yaklaşımlardaki

Harita: Doğu Kudüs'teki Yerleşim Yerleri (Kaynak: B'tselem)

kesişim noktalarından biri olduğunu göstermesi açısından ışık tuttuğunu ifade etmek mümkündür. İsrail, kutsal bölgeler başta olmak üzere Kudüs'ün genelinde nüfuzunu korumak ve buraların "Yahudi kalmasını" sağlamak için nüfusu Yahudi olan 3 kuşağın oluşturulmasını kapsayan bir strateji uygulamaktadır. En dış kuşak, Batı Şeria'da, kuzeyde Givat Zeev, doğuda Maale Adumim ve güneyde Gush Etzion'dan müteşekkil yerleşim yerlerinden oluşmaktadır. Orta kuşak ise Givat HaMivtar, Maalot Dafna, Ramat Eshkol ve Batı ve Doğu Kudüs'ü Cebel el-Meşarif (Scopus Dağı: Bugün İbrani Üniversitesi ve Hadasa Hastanesi'nin üzerinde bulunduğu bölge) ile bağlayan Fransız Tepesi, Neve Yaacov, Gilo, East Talpiot, Ramot Alon ve Pisgat Zeev, Ramat Shlomo ve Har Homa'dan oluşmaktadır ve bu mahalleler, Yahudi ve Arap şehir merkezlerini çevrelemektedir. En iç halka ise Kudüs Eskişehir'i ve etrafındaki kutsal mekânları çevreleyen Şeyh Cerrah,

Cebel Mukabir ve Zeytin Dağı'ndan oluşmaktadır. Buralarda radikal Yahudi grupların iskânı ve yıldırma politikaları ile bölgedeki Arap nüfusun buraları terk etmesine çalışılmaktadır.

Olayların başlangıcındaki kilit isimlerden biri olan Kudüs Belediye Başkan Yardımcısı Aryeh King'in sergilediği profil ve ifadeleri, Şeyh Cerrah ve Doğu Kudüs'teki başta Eskişehir'e mücavir Arap mahalleleri olmak üzere yukarıda ifade edilen Yahudi kuşakları stratejisini doğrulamaktadır. King aynı zamanda, 1948'den önce Yahudilerce satın alınmış olduğu iddia edilen arazileri araştırarak bunların "Yahudilere döndürülmesi"ni amaçlayan "İsrail Toprak Fonu" adlı STK'nın kurucusudur. Bunun da ötesinde Aryeh King, temel amacının "Araplaşma tehlikesi" bulunduğunu iddia ettiği Kudüs'teki toprakların her metrekaresinin Yahudilerde kalması olduğunu ifade etmektedir.

1970'lerden beri mahalledeki araziler üzerinde Yahudi vakıfların hak iddiaları, davalar ve irili-ufaklı çatışmalar söz konusu olurken, 2017 yılı, Şeyh Cerrah'a dair aksiyonun arttığı bir yıl olmuştur. King'in de burada baş rolde oynayan aktörlerden biri olduğu görülmektedir. Ağustos 2017'de The Jerusalem Post'a yaptığı açıklamada 10 yıl içerisinde Şeyh Cerrah'a 400 Yahudi ailenin yerleştirileceğini ve burada temel amaçlarının Mea She'arim ve Cebel el-Meşarif'i birleştirmek olduğunu açıklamıştır.

Şeyh Cerrah'ta yaşananlar, İsrail'in, Kudüs Eskişehir ve çevresindeki kutsal alanların Yahudi kalması adına uygulanan karmaşık bir nüfus ve iskân politikasının sonucudur. Mevcut güç dengesi ve uluslararası toplumun bölgeye dair olaylar öncesi seyreden ilgisizliğine dönmesi durumunda Doğu Kudüs'teki diğer Arap mahallelere yayılarak devam edeceğini ön görmek mümkündür. Uluslararası alanda ve Türkiye'de son dönemde oluşan "olan bitenin yalnızca Radikal Yahudilerin ve bunların iltisaklı olduğu partilerin eseri olduğu" algısı ise eksik bir yaklaşımdır. Zira İsrail devleti ve Kudüs Belediyesi bu gruplara her türlü teknik desteği vermekte, güvenliklerini sağlamak ve Filistinlilere karşı araçsallaştırmaktadır. Dolayısıyla söz konusu algı ve değerlendirmeler, İsrail yönetimi üzerindeki baskıyı azaltmaktadır ve yanlışır. Sonuç olarak hem Radikal Yahudilerin hem de İsrail ordusunun ve polisinin uygulamalarından bütünüyle İsrail devletinin sorumlu olduğu unutulmamalıdır. ■